

Tízparancsolat

Lekció: 3Móz. 5.20-26, Lk. 19.1-10

Textus: 2Móz. 20.15

2008. január 13.

Gazdagrét

Ne lopj!

„*Ne lopj!*” – szólít meg bennünket, Isten megváltott népét a nyolcadik parancsolat. Vajon mit lehet ezen magyarázni? Miért és hogyan kellene jelentését igehirdetésben kifejteni? Nem annyira egyértelmű, világos? Nem evidencia: ne vedd el a másét? Azt kell mondanunk, nem.

Az ember szíve bálványgyár – mondta Kálvin János, ami itt és most azt jelenti nekünk, hogy még az egyértelműségek sem azok, amikor a bűn feltámad a szívünkben. Mindent meg tudunk magyarázni, mindent megtanulunk igazolni, és mindeközben a legszörnyűbb az, hogy még el is hisszük, hogy igazunk van. „*Ne lopj!*” – szól a parancsolat, és tudjuk, érezzük, számunkra már semmi sem egyértelmű, amikor ezt halljuk. Nem olyan régen az autóban ültem egy parkolóban, amikor egyszer csak az ablakhoz lépett egy fiatalember, és bőszen integetni kezdett, hogy nyissam ki az ajtót. Miután eleget tettem a kérésnek, azon találtam magam, hogy egy parfümöt dug az orrom alá, nézzem meg és vegyem meg, nagyon jó áron adja. Mikor látta vonakodásom, a következővel próbált meggyőzni arról, hogy ilyen hatalmas üzletet nem szabad elhalasztani: „Ez nem hamisítvány, nem csempészáru, ne gondold. Ez a parfüm lopott cucc, abszolút biztos forrásból való.” Milyen bizalomgerjesztő! Azzal hirdeti, azzal próbálja eladni, azzal próbál bizalmat kelteni, hogy ő, vagy valaki más lopta. Semmi szégyen, valamint semmi logika. Miért hinnék neki, ha tolvaj, vagy orgazda? Nemcsak szégyentelenül etikátlan, de ezzel együtt irracionális is. Hol vannak az egyértelműségek egy ilyen világban?

Van azonban egy másik megfontolás is, amelyet figyelembe kell vennünk a nyolcadik parancsolat kapcsán. A szünetben megnéztük a gyerekekkel a *Twist Olivér* című regényből készült filmet, amely rámutat – sok más irodalmi alkotással együtt – a „*ne lopj!*” alkalmazásának visszáságára. Tudniillik gyakran jelent és jelenik meg úgy Istennek ez a parancsa, mint amely a gazdagokat védi a szegényekkel szemben. Amikor az éhező utcagyerekek lopnak, akár az ipari forradalom Angliájáról, akár a 21. század nagyvárosairól van szó, ahol a mélyszegénység és a luxus fényűzés egyre inkább együtt jelenik meg, a „*ne lopj!*”, a magántulajdon mindenek előtti védelme mintha egy igazságtalan és kegyetlen rendszer fenntartásának az érdekébe állna. Mai igehirdetésünkben a parancsolat alkalmazásának ezt a dimenzióját is szem előtt tarjuk. Lássuk hát, hogy mi volt Isten szándéka akkor, amikor az Izraellel való szövetség dokumentumának, a Tízparancsolatnak a részévé tette ezt az ígét; továbbá, hogy miben szólít meg ez minket ma Magyarországon; végül pedig, hogy hogyan hív minket megtérésre, az Úr Jézus Krisztus követésére és a vele való közösségbe!

I. A parancsolat jelentése Izrael életében

Emlékezzünk, hogy Izrael, Isten megváltott népe kapta a Tízparancsolatot, és benne a „*ne lopj!*” felszólítását. Az a kérdés, hogy miután az Úr kihozta őket a rabszolgaságból, és a magáénak nevezte őket, hogyan formálódik e nép élete? Hogyan alakul az élet a szabadító Isten uralma alatt? Mit jelent az életükre nézve, hogy Isten uralkodik, hogy az Úr az ő királyuk? Hogyan maradhat fent e közösség szabadsága, békessége, egészsége? Hogyan fogja az ő közösségi életük bemutatni a világ népeinek, hogy az Úr az Isten, és ő uralkodik mindenek felett? Ebben az összefüggésben kell megértenünk a „*ne lopj!*” jelentését és

jelentőségét.

Izrael életének összefüggésében a parancsolat „nem a tulajdonszerzés korlátlan jogát védi, hanem az alapvető emberi és közösségi érdekeket.” (Szűcs Ferenc, Teológiai etika, 250) A lopás egy közösség életében elfogadhatatlan, ezt egyértelművé teszi a nyolcadik parancsolat. De mindezt egy olyan környezetben teszi, amely megakadályozza, hogy a szegények és gyengék az éhhalál küszöbére kerüljenek. Izrael törvénykezése mindig gondoskodott róluk. Az aratók nem arathatták le földjük termését egészen, valamint nem szedhették fel az elhullott kalászokat azért, hogy a nincsteleneknek, a nyomorultaknak és jövevényeknek hagyjanak valamit (3Móz. 19.9-10). Ha valaki egy másik ember birtokán haladt keresztül, ehetett annak szőlőjéből, szakíthatott kalászokat gabonájából, de természetesen nem takaríthatta be azt, ami nem az övé (5Móz. 23.25-26). Egy másik intézmény így védte a szegényeket: „*Hat éven át vedd be a földedet, és takarítsd be a termését! A hetedikben azonban hagyd parlagon, hagyd magára, hadd egyenek róla néped szegényei.*” (2Móz. 23.10-11). Végül pedig említeni kell a nagy elengedés esztendejét, amelyre hétszer hét év után, az ötvenedik évben került sor. Aki elszegényedett, elvesztette családi birtokát, az őseinek adott földet, az ötvenedik évben visszakapta azt (3Móz. 25.8-17). Mindezek az intézmények a gyengét és szegényeket védték a hatalmasok és gazdagok esetleges visszaéléseivel szemben. Egy olyan világban találjuk magunkat, ahol a tulajdon, a vagyon nem fontosabb, mint az emberi élet, az emberi méltóság.

Mindennek fényében a nyolcadik parancsolatot úgy kell értenünk, mint amely ahelyett, hogy a gazdagokat védené, akik nem válogatnak az eszközökben, amikor további gyarapodásukról van szó, éppen korlátozni kívánja őket. Egy amerikai ószövetség professzor így fogalmazta ezt meg 1980-ban (tehát nem ma, nem Magyarországon!): „*A nyolcadik parancsolat sokkal többet mond annak, aki politikai szívességért kenőpénzt ad át; aki igazságtalan és nem kiérdemelt haszon érdekében a gazdasági rendszert manipulálja; aki üzleteket rombol le, hogy kedvezményes adóelőnyben részesüljön. ... [Szól] annak a kormányzati személynek, aki egész vagyont szerez úgy, hogy megvesztegetéseket követel...*” (Walter Harrelson, *The Ten Commandments and Human Rights*, 138-9)

Ennek fényében szóltak a próféták is számtalanszor Isten népe életében:

„*Mert bűnösök vannak népem között, orvul leselkednek, mint a madarászok, tört vetnek, hogy embereket fogjanak.*

Mint a madárral teli kosár, úgy tele van házuk alattomossággal: így lettek hatalmasok és gazdagok.

Meghíztak, kövérek, gonosz beszédükben nem ismernek határt, nem hoznak ítéletet az árvák ügyében, hogy boldogulhassanak, a szegények igazát nem védik meg.” (Jer. 5.26-27)

„*Hiszen apraja-nagyja mind nyerészkedésre adta magát, prófétája, papja mind hamisságot művel. ...*

Szégyenkezniük kellene, mert utálatos, amit tettek.

De nem akarnak szégyenkezni, és már pirulni sem tudnak.

Azért elesnek az összeomláskor, elbuknak a megtorlás idején - mondta az Úr.” (Jer. 6-13-15)

Nyerészkednek, erőszakkal és ravaszsággal híznak, gazdagodnak a gyengék kárára, és még csak nem is szégyellik magukat. Lopnak, de mintha ez természetes és igaz állapot lenne, mintha ez járna nekik. A próféták, akik Isten szavát hirdették, a leggyakrabban ebben az összefüggésben jelenítették meg a „ne lopj!” parancsát. Természetesen ez nem hatalmazza fel a szegényt a lopásra, de az is világos lehet előttünk, hogy a nyolcadik parancsolat üzenete nem azonos a tulajdon mindenek előtt való védelmével, a

magántulajdon szentségének védelmével.

II. A parancsolat aktualitása a mai társadalomban

Egy olyan társadalomban élünk, ahol – mindannyian halljuk – a „ne lopj!” parancsolat fenti magyarázata szomorú módon nagyon aktuális. Egy olyan országban élünk, amely az erkölcsi szétesés, szétszűllős állapotában van, hiszen minálunk „mindenki lop.” A szocializmus hazugságra épülő rendszerében generációk tanultak meg lopni. Mivel a közös mindenkié volt, a többség annyit vett el és vitt haza a „senkiéből” amennyit nem szégyellt. Vagyonok születtek, házak épültek, későbbi nagy üzletek alapjai születtek meg ilyen módon. A beidegződések pedig tovább éltek, az erkölcsi gátlástalanság elhatalmasodott. (Nem kicsit, nagyon. Mi az hogy!) És elérkeztünk egy olyan korba, amikor Magyarország lopások botrányaitól hangos. Privatizáció a rendszerváltás idején, amelynek egyik jelszava: valaki jókor volt jó helyen. Minden mennyiségű adótrükkök, amelyek nem voltak törvénytelenek, csak éppen erkölcstelenek, és amelyekkel kiváltságosok szereztek vagyonokat – ha kellett, még a csillárt is lízingelték. Pályázati pénzek szervezett és módszeres lenyúlása, szakértőinek nevezett anyagok kapcsán milliók kifizetése – mindennapi történések. Egy olyan országban élünk, amelyet át- meg átszó a lopás, a csalás, a lenyúlás, ez a ragacsos, nyúlós, megmagyarázós, a másikat folyamatosan sározós közeg. Egy olyan országban élünk, ahol a pénz fontosabb, mint az ember, ahol nem számít becsület és tisztesség, ahol nem számít a gyenge és szegény, csak a juss. Mindennapos, folyamatos lopásban történik az életünk.

A Kádár korból megörökölt démoni logika szerint pedig ha neki lehet milliókat, nekem miért ne lehetne ezreket. Ha ők ügyeskednek – én miért ne tenném? Ha ők trükköznek, te is trükközöl. Ha ők milliókat csálnak el, úgy érzed, egy kicsit te is lenyúlhatsz. Ha ők megrövidítenek, a kisember is megrövidít. Ha a zöldséges hamisan mér neked, te miért készíts jó minőséget? Ha szemetet sóznak rád a boltban, akkor miért ne vedd vissza valamilyen módon azt valaki mástól? Ha milliós prémiumot fizetnek ki a te pénzedre, miért fizetnéd be azt, amit be kell fizetni? Át- meg át rágja társadalmunkat, szívünket, lelkünket a csalás, a lopás. És mi nem azért vagyunk ma itt, hogy elégedetten és önigazoltan szidjuk „őket.” Nem azért, hogy sopánkodjunk azon, hova jutott országunk – miközben mi is részei vagyunk a romlásnak, a rohadásnak. Hanem azért vagyunk itt, Isten színe előtt, Isten népének közösségében Isten Igéjét hallgatva, hogy megtérjünk. Hogy kiszabaduljunk, kiszakadjunk abból a posványból, aminek magunk is részévé lettünk. Mert a bűn bennünket is megfertőzött, mert mi is elhittük, hogy ha nekik lehet sokat, nekünk is belefér egy kevés. Azért vagyunk itt, hogy feltegyük magunknak a kérdést: Hogyan viszonyulunk a pénzhez? Mit szereztünk meg, ami nem a miénk, ami nem jogos? Hol lettünk ennek az általunk is megvetett nyúlós, ragadós rendszernek mégis a részévé? Kit rövidítettünk meg? Kinek nem adtuk meg, amit meg kellett volna adnunk neki? Hol éltünk vissza az erőnkkel, a hatalmunkkal, az iskolázottságunkkal, a ravaszságunkkal azért, hogy a gyengét és erőtlent a magunk javára megkárosítsuk?

Isten arra hív, tedd fel magadnak a kérdést: miben hív téged ma megtérésre a „ne lopj!” parancsolata?

III. A megtérés útja

A történetben előttünk áll egy tolvaj. Valaki, akinek fontosabb a vagyon, mint az ember. És ezért állami pozíciójával visszaélve, a gyengékkal, szegényekkel nem törődve jogtalanul, de folyamatosan és nagy mértékben gazdagodik. Zákeus nyilvánvalóan szembekerül Isten parancsolatával. De van benne valami, ami másra vágyik. Vágyik látni

Jézust, a bűnösök barátját. Jézus azonban többet kíván: nemcsak látni Zákeust, hanem megtérést és új életet adni neki, megtartani őt, a pénz iránti szenvedélyben elveszett embert. És amikor Jézus megjelenik Zákeus életében, egyszer csak fontosabb lesz az ember, mint a pénz. A szeretet, az igazságosság többet ér, mint a luxus, amit összelopott magának az évek során. Ezért így szól: „*Uram, íme, vagyonom felét a szegényeknek adom, és ha valakitől valamit kizsaroltam, a négyszeresét adom vissza neki.*” (Lk. 19.8)

Zákeus megtéréseinek egyik elengedhetetlen eleme a jóvátétel. Ha a lopás jelenti valaminek az elvételét, vagy visszatartását, ami nem illet meg jogosan, a megtéréshez hozzátartozik a szándékos és konkrét jóvátétel. Igazságról akkor beszélhetünk, ha visszajuttatjuk azt, ami egyértelműen és világosan nem hozzánk tartozik. Mózes törvénye is ezt követelte: „*Mivel vétkezett és adóssá lett, térítse meg a rablott holmit, amit elrabolt, vagy a zsarolt összeget, amit kizsarolt, vagy a rábízottat, amit rábíztak, vagy az elveszett holmit, amit talált, vagy amire nézve hamisan esküdött, mindazt fizesse meg teljes értéke szerint, de tegye hozzá az ötödrészét, és adja oda annak, akit megillet, a jóvátételi áldozat napján.*” (3Móz. 5.23-24) Jóvátétel nélkül nem beszélhetünk őszinte és igaz megtérésről. Amennyiben Isten Lelke megtérésre hív ma, gondold végig a jóvátételnek lehetséges módjait is!

A jóvátétel ugyanakkor nem elég. Zákeusnak nem azáltal lesz üdvössége, hogy visszafizeti, amit kizsarolt, hanem azáltal, hogy Jézus belépett az életébe, és ott újat kezdett. Megszabadította, meggyógyította, megbocsátott neki, új emberré tette. Jézus szabadító és megbocsátást garantáló jelenléte nélkül Zákeus, még ha vissza is fizeti, amit kihajtott, nem találhatott volna helyreállítást, nem hallotta volna meg az evangéliumot: „*Ma lett üdvössége ennek a háznak: mivelhogy ő is Ábrahám fia.*” Ugyanezt úgy fogalmazza meg a mózesi törvény, hogy a pénzbeli kártérítésen túl mást is kér: „*Jóvátételi áldozatul pedig vigyen az Úrnak a nyájából egy hibátlan kist, fölbecsültetve, jóvátételi áldozatul a paphoz. Ha így a pap elvégzi érte az engesztelést az Úr előtt, akkor bocsánatot nyer, bármit cselekedett is, amiben vétkéssé vált.*” (3Móz. 5.25-26) A büntudat eltörléséhez, az Isten előtti bűnös állapotban a bocsánat elnyeréséhez áldozatot kell bemutatnia annak, aki lopott. Az áldozat azonban nem „fizetés Istennek”, amint a jóvátétel visszafizetés a károsultnak. Az áldozat, amelyben egy állatnak el kell pusztulnia, Isten önátadásának a jele. Annak, hogy új kezdet nincsen Isten nélkül. A bűnös be kell, hogy lépjen a szent Isten jelenlétebe, hogy megtisztuljon, új lehetőséget, új gondolkodásmódot, új életet kezdhessen. Isten jelenléte, az általa adott lehetőség nélkül nincs új kezdet a bűnösnek, nincs bocsánat, gyógyulás, helyreállítás. Ehhez azonban Isten adja önmagát, és ez nem automatikus, ez nem természetes, nem magától értetődő. Ezt ünnepeljük ma is, amikor az egyszeri és tökéletes áldozatra tekintünk, amelyben Isten odaadta önmagát ennek a világnak: Jézus Krisztusra és az ő kereszthalálára. Előtte, jelenlétében tisztulunk meg. Jelenlétében ismerjük fel, hogy az élet több mint mindaz, amit megszerzünk. Előtte, szentségében látjuk meg, hogy egy tetőtől talpig csaló és tolvaj társadalomban micsoda kiváltság Isten gyermekének lenni, és becsületesen élni.

Jöjjetek hát az Úr Jézus Krisztushoz! Jöjjünk, mint megtérésre igyekvő tolvajok, akik nem maradtunk mentesek és nem maradtunk tisztán a mai magyar társadalom minden hazugságától. Jöjjünk hozzá, hogy lássuk az ő hatalmát, hogy megerősödjünk abban, hogy egy napon majd igazság és békeség fog uralkodni az utcákon és tereken. Mi pedig ennek napnak vagyunk követői és hírnökei, mert tudjuk, hogy Isten országának valóságát, annak győzelmét és reménységét senki és semmi nem tudja ellopni tőlünk! Ámen!